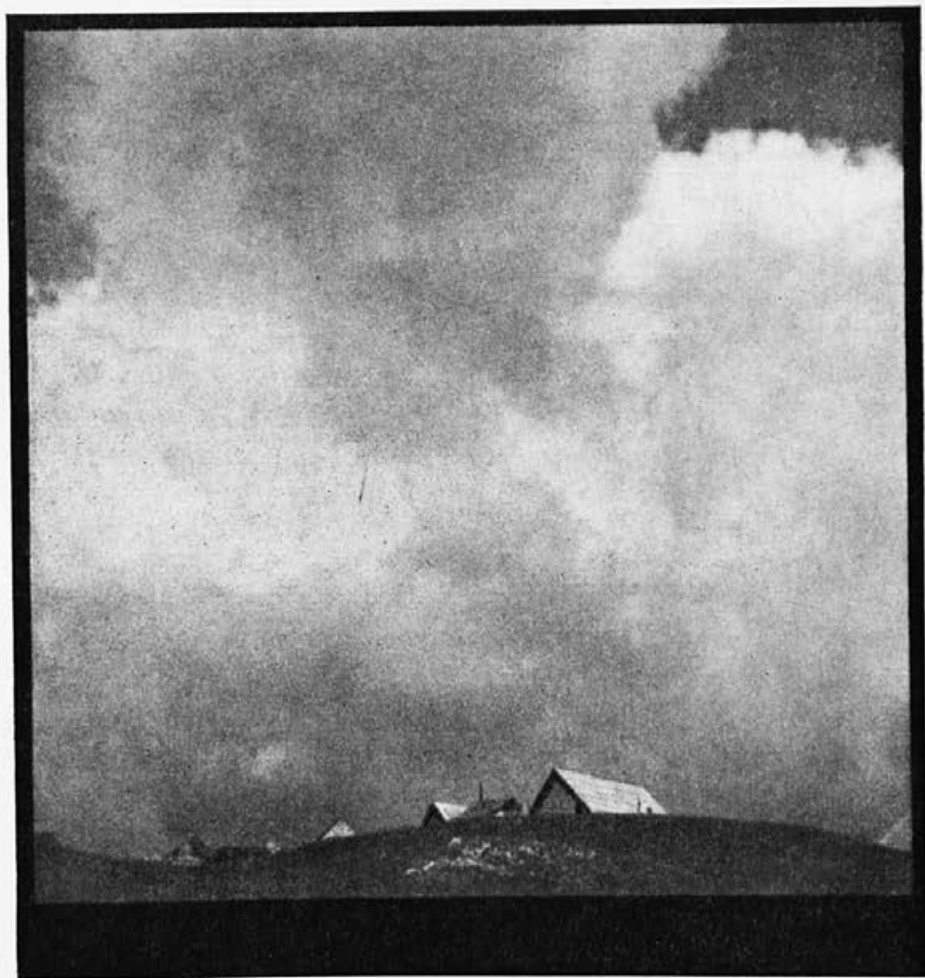

2

Naš rod

Leto XIV • 1942/43 - XXI

Čarobni kvadrat

	1	2	3	4	5	
1						1
2						2
3						3
4						4
5						5
	1	2	3	4	5	

1. Otok v Egejskem morju; 2. oblika glagola »imeti«; 3. današnji francoski državnik; 4. druga beseda za mamilno sredstvo (dvojina); 5. oblika glagola »soliti«.

Besede pravilno rešenih kvadratov sečitajo od vseh štirih strani enako.

*

Rešitev križanke »Lastovica«

Vodoravno: 1. um, 3. ni, 4. ti, 6. ali, 9. Avala, 12. ananas, 13. nasad.

Navpično: 1. Una, 2. Milan, 4. tu, 5. lg, 7. Ivan, 8. jasa, 10. Ana, 11. las, 12. as.

*

Tudi letos se bodo izžrebanim rešilecem dajale male nagrade. Natančneje bomo sporočili o tem v tretji številki Našega roda.

UPRAVA

* * *

Naslovna slika »Jesen« je fotografija Karla Kocjančiča.

Ilustracije: Fr. Mihelič.

Franc JAGER

tapeetništvo — dekoracije

LJUBLJANA, Sv. Petra c. 17

Tel. 20-42

Prilporeča se za vsa elektrotehnična dela in dobave

ELEKTROTEHNIČNO PODJETJE

Mihelčič Ivan - Ljubljana

BORŠTNIKOV TRG 1 — TEL. 27-04

»Naš rod« izhaja v Ljubljani med šolskim letom.

Letna naročnina je za skupna naročila L. 20'— (2 liri mesečno), za posamezne naslove pa L. 25'—. Posamezna številka L. 2'50.

List izdaja »Učiteljska tiskarna« v Ljubljani, zanjo odgovarja Franc Štrukelj.

Glavni in odgovorni urednik Ivan Tavčar.

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Frančiškanska ulica 6.

Tisk Učiteljske tiskarne v Ljubljani (predstavnik Franc Štrukelj).

Oče: »Tomažek, dober deček si! Odpuštil si tovarišem, čeprav so te zmerjali. Povej, kakšna čustva so te vodila, da si vsem oprostil?«

Tomažek: »Bili so vsi večji ko jaz!«

*

Janez: »Le čakaj, Pavle, danes jih boš gotovo dobil!«

Pavle se od srca zasmeye, ker nosi Janez desnico v gipsu.

Janez: »Prav gotovo! Popoldne mi zdravnik sname ovoj!«

*

Oče je razložil Tončku, da je treba svoje namene doseči vedno le s poštenimi sredstvi. Dober nauk je našel rodovitna tla, Tonček je prinesel domov sladoled in ko ga je oče vprašal, kako ga je dobil, mu je pojasnil:

»S poštenimi sredstvi! Dal mi ga je sladoledar, ki ga poznamo. Dejal sem mu, da mu boš že ti plačal, ko ga boš srečal.«

*

»Mama, zakaj me ne vzameš s seboj?«

»Ker grem v tak kraj, kjer bi se ti gotovo dolgočasil.«

»Greš morda v šolo?«

*

Učitelj: »Tine, povej v prihodnjem času Konj vleče voz.«

Tine: »Konj bo vlekel voz.«

Učitelj: »V preteklem času.«

Tine: »Konj je vlekel voz.«

Učitelj: »Povej velelnik!«

Tine: »Hiiii!«

Jeseni

I. Klas

Bil je že polmrak, ko je mati vstala. Zbudila je Tineta in Majdo in odšla na delo. Bila je perica, s pranjem je preživljala sebe in otroka.

Majda je zakurila, Tinetu se je zdelo še zgodaj in tako prijetna je bila postelja. Ponoči se je premetaval po ležišču, zdaj šele bi sladko zaspal. Vse telo je bilo težko in oči tako trudne. Potegnil je z roko po čelu, rahla rosa se je oprijela prstov.

»Kaj pomeni to?« se je vprašal.

Prejšnji dan sta s sestro nabirala v hribu suhljad. Tudi v hosti je čutil utrujenost; najraje bi kam sedel, naslonil se ob deblo in bi ždel tam, da bi prešlo. Hlad je vel po hosti; iz megle je dihala rosa, potem je začel pršeti dež. Premočilo ju je, oba sta trepetala, ko sta prišla domov.

Zdaj je bilo treba vstati. Sestra je pripravila črno kavo z žganci, pa mu ni nič dišalo. Natočil si je vode, da bi se umil, a ga je zazebló, ko se je je dotaknil. Pokašljeval je in nekje v hrbtu ga je rahlo zbadalo.

Vzel je knjigo in šel k oknu, kjer je rasel svit. Črke so bile motne in nestalne; gledal jih je in ni mogel prav razumeti besed. Vzel je stol in sedel k štedilniku, čisto blizu, bilo je bolje.

Ogrel se je, trudnost se je umikala. Treba je bilo nasekati drv, šel je v drvarnico. Spet ga je streslo, pohitel je z delom. Potem ga je sosed poklicala, če bi šel z vozičkom v zadrugo po krompir.

»Pojdem,« se je odločil. Tolikokrat ji je že kaj pripeljal, vselej mu je dobro plačala. Rosilo je iz nizkih, neprijaznih oblakov in pred zadrugo je moral toliko čakati, preden je prišel na vrsto, da je prezebel.

Ko se je vrnil domov, je bilo v kuhinji hladno, štedili so z drvmi. Tine je nekaj časa ždel pri mizi, potem je legel na posteljo kar oblečen ter se je za silo ogrnil. Spet je prihajala trudnost, legla je na oči, zaspal je.

Ko se je zbudil, je imel mrzle roke in noge in je čutil, kakor bi ga kdo polival po hrbtu. Majda je zakurila, kuhinja se je le počasi segrevala, Tineta je silil kašelj, žejalo ga je. Pil je, čeprav je čutil, da mu ne de dobro.

Zvečerilo se je, mati je prišla.

»Kaj ti je? Si bolan?« ga je vprašala. Prestrašila se je njegovega obraza, njegovih onemoglih oči.

»Prehlajen sem,« je priznal. V hrbtu ga je bolelo, a je tajil bolečine.

Mati je bila prihranila košček močnate jedi od svojega obeda ter mu jo je ponudila. Počasi jo je Tine použil, mati ga je opazovala; vse se ji je zdelo, da mu drgeta spodnja čeljust.

»Že nekaj dni ti ni dobro,« je dejala; »ali te kaj boli?«

»Saj bo prešlo,« jo je tolažil; »segrel se bom...«

»Da, v posteljo moraš, čaj ti bom skuhal!«

Spravila ga je v posteljo, odela ga je in zavila.

»Spotil se boš, pa bo odleglo.«

Pobožala ga je po licu z raskavo, od pranja razjedeno roko in dobro mu je delo. Spil je čaj, bolečina v hrbtu je odnehala. Onemogel je zadremal.

Drugo jutro je bil ves vroč in v hrbtu ga je bolelo. Mati ni vedela, kaj bi. Ko je Tine videl njen obraz, vso njeno skrb, je ni hotel vznemiriti.

»V postelji bom ostal, pa bo bolje,« je dejal; »le če bi mi Majda skuhal čaja!«

Ko je mati odšla, se ni mogel več premagati; bolečine v hrbtu so bile tako hude, da je stokal. Majdo je zbegalo; milovala ga je in hotela je iti iskat mater.

»Ni treba!« se je branil.

»Če ti bo slabše?«

»Ozdravil bom!« se je trdovratno upiral, dasi je bil njegov glas ves mehak in udan.

Dan je bil dolg, šele na večer se je mati vrnila. Bolnik je spal, a je žarel in naglo dihal. Mati je sedla k zglavju, sklenila je, da bo prebedela noč, skrb jo je prevzela.

Ponoči so bolnika zbudile bolečine. Strašna žeja ga je mučila, vzdignil se je in hotel iz postelje po vode. Mati ga je pridržala in mu ponudila čaja.

Gledal jo je z začudenimi očmi, potem je hlastno popil.

»Te hudo boli?« je vprašala prestrašena.

Strmel je vanjo, kakor je ne bi prav razumel.

»Ne vem,« je odgovoril po premolku, mater je zbolelo v srcu. Potem se je naglo privzdignil in ji ovil roko okrog vratu.

»Saj ne bom umrl, mati?« je dejal in je ves žetel od vročine.

»Po zdravnika bom šla,« se je utrgalo v materi. A zunaj je bila trda noč.

Tine se je spustil in omahnil, mati ga je pridržala in položila na blazino. Čutila je, kako je ves nebogljen in brez moči. Nekaj je mrmral, a ga ni mogla razumeti.

Položila mu je roko na čelo, bilo je vroče in potno. V sencu je začutila žilo, udarjala je burno, kakor da se ji bolj in bolj mudi. Včasi je bolnik zastokal, ko pa ga je vprašala, kaj mu je, ni bilo odgovora. Sama ni vedela, ali bedi ali spi. Obsedela je pri postelji, spanec ji je legal na trudne oči in mučila jo je budna skrb vse do jutranje zarje.

Zdravnik je prišel. Ogovoril je Tineta, deček ga je gledal.

»Saj nisem bolan,« je dejal naposled, »zdrav sem!«

»Kmalu boš zdrav, upajval« je odgovoril zdravnik in preiskal bolnika. Napeto je zrla mati zdravniku v obraz, vse v njej je trepetalo, minute so bile kot večnost.

»Resno je,« je povedal zdravnik, »pljučnica! Potrebna je injekcija.«

Tine je poslušal. Strmel je v zdravnika, ki ga je gledal, potem se je hkrati ves vzemiril. Dvignil je naglo odejo in hotel vstati.

»Kam hočeš? Lezi!« ga je mirila mati.

Obstal je. Nato pa se mu je še bolj mudilo.

»Ven grem, proč od tul!« je ponavljal, kakor da mora bežati, dasi je bil ves onemogel.

»Zunaj je dež«, je dejal zdravnik; »vsi so zdaj doma, srečni, da so na toplem! Potrpi, da bo prišlo sonce!«

»Bojim se,« je vzdihal deček, »tako se bojim!«

»Mene se bojiš?« je tolažil zdravnik in pogledal mater. »Saj ti hočem pomagati!«

Tine se je pomiril šele, ko je zdravnik odšel. Odleglo mu je, dihanje je postalo lažje, oči jasnejše. Zavest se je vrnila, le lica so še žarela in žejalo ga je. Prosil je vode, njegove besede so bile tihe in drobne, kakor da govori iz dalje.

»Ali ti je bolje?« je poizvedovala mati.

»Nič me ne boli«, jo je tolažil; »vstal bi lahko, ko bi ne bil še vedno tako truden! Kmalu bo dobro. Ven bom šel, v hosto bova šla z Majdo, po drva.«

Sinove besede so bile polne mehke in nežnosti; tako zaupno je govoril z materjo, kakor da ji mora povedati najtišja čuvstva.

»Da, v hosto boš šel!« je ponovila mati in se je nasmehnila. Videla je njegov drobna lica, čutila je, kako je vsa odeja vlažna od njegovega potu. »Šel boš, a te bom varovala. Ko bi le prešli ti težki dnevi!«

Mati je ostala doma. Dan je bil dolg, neskončno dolg in še daljša je bila noč. Bolnik je ležal mirno; kar je govoril, je bilo jasno, udano, da je dramilo v materi bridko sočutje.

Spet je prišel zdravnik, materine oči so obvisle na njegovih ustnah. Zdravnik je ostal resen, le priporočal je, naj pazijo na dečka, ker se bliža najtežje. Več ni povedal, mati je razumela.

Do večera je bilo dobro, bolnik je večinoma prespal. Zvečer pa ga je spet napadel nemir. Suval je odejo s sebe, skušal je vstati, mrmral je, da mora iti. Ko ga je mati vprašala, kam mora iti, se je zamislil in ni vedel odgovora. Odgovarjale so le njegove globoke, spremenjene oči.

»Žejen sem«, je dejal. Ponudila mu je zdravilo, ki je bilo slano in zoprno. Vzel ga je, a ga je le s težavo použil.

»Ali še razume, kaj mu ponujam?« je presunilo mater.

»Vode, vode!« je še prosil. Dala mu je čaja, vode si mu ni upala dati. Izpil je hlastno. Njegov nemir je naraščal, mati ga je morala pridrževati, da ni planil s postelje. Solze so se ji kradle v oči, sin je gorel od vročine.

Zunaj je lil dež, bila je trda noč. Mati je bedela in se mučila, ko je gledala sinovo borbo. Čim bolj je odrival odejo, tem bolj ga je ogrinjala. Tiho mu je prigovarjala, a je opazila, da je ne posluša in da je ne razmune. Vroče je prosila Boga, naj bi poslal otroku miru in olajšanja.

Prešla je polnoč, bolnik je obležal vznak, roke so se mu umirile, materi se je zdelo, da bo zadremal. Prisluškovala je sinovemu dihu, spet je vstajalo upanje. Bolnik je dihal mirneje, čeprav hitro in kratko. Sedela je ob vzglavju in se je borila s spanjem. Premagovalo jo je, sklonila je glavo, pa se je spet zdramila. V tej uri se je združilo vse, skrb, žalost, muka in strah. Izčrpana je sedela mati, omahovala z bolečino v srcu. Bala se je jutra in težko ga je pričakovala. Prišla je odločitev, čutila je z vsem svojim bistvom.

Proti jutru je ponehal dež, prvi svit se je kradel skozi okno. Mati je razširila oči, sin je ležal vznak, kakor sredi noči, le dihal je tiše, komaj vidno.

»Ali spi?« se je vprašala mati in je gledala veli obraz. Ni bilo več vročine v njem, ves bel je bil. Poklicala je sina rahlo po imenu, ni se oglasil. Nogo je imel privzdignjeno, mati je opazila, kako vztrepetava. Presunilo jo je. Glasno je poklicala sina, ni je slišal. Še je dihal, a v poslednjih dihih je odtekalo življenje iz telesa.

Mati je razgrnila roke in objela sina, do roba ji je bridkost zalila izmučeno srce.

»Stoji, stoji Ljubljana'ca . . .«

T. Vičan

Tako rad bi vam kaj povedal. Le kako bi začel? Že vem! Bil je strašen razbojnik, nikogar se ni bal. Kako bi se bal, ko pa je nosil puško na hrbtu! Kar na vrvi jo je nosil — Nak! Razbojnik in puška na vrvi — ne sklada se!

Poskusimo drugače! Živela sta dva potepuha, ki sta imela . . . Seve, čoln sta imela, na Ljubljani, tam, kjer se začenja Gruberjev prekop. Dobro. Če jima je grozila nevarnost, sta odveslala kar naravnost v Postojnsko jamo. Da ne? Kako da ne? Mar ne poznate potepuške nravi naše Ljubljanice? Zdaj je tu, zdaj tam, še imena nima stalnega. Krščena za Pivko vam kar na lepem skoči v Postojnsko jamo, kjer ji bistre valove kroje in režejo veliki črni raki. To ji menda ni posebno všeč, zato menja ime in privrši spet izpod zemlje. Komaj se prezrača,

pa spet v globine! Pri Vrhniku se potepuhinja na novo prikaže in hajd čez Ljubljansko barje v Ljubljano.

Slišali ste, da je bilo v davnih časih tod imenitno jezero. V njem so mostiščarji lovili ščuke in krape, dokler ni jezero odteklo v Savo. Preden je šlo po Savi, so grški mornarji, menda Argonavti, plovili po njem vse do tiste luknje, kjer jim je Ljublanica pokazala figo in se skrila v zemljo. Kam bi mornarji z barkami, če ni več vode? Opasali so jih čez rame in hajdi z njimi čez hribe in doline do morja!

Čakajte! Kaj pa potem, ko je jezero odteklo po Savi? Stvar ni tako preprosta. Župan mostiščarjev je pozabil napisati sporočilo, kako je bilo ž njimi, ko je jezero šlo po vodi. Morda ni bil pismen; pa tudi papirja takrat še niso poznali niti ne pisalnih strojev. Govori se, da so se čez čas oglasili Huni, da bi napojili v Ljublanici svoje kobilice. Temu pravimo zgodovina. Potem pa so počasi začeli zidati Ljubljano. Eh, zelo počasi! Vendar so jo v teku stoletij pozidali in obzidali. Marsikaterega Turka, ki je hotel priti čez zid in na vsak način obesiti na ljubljanski grad konjski rep, so požrle ribe v Ljublanici.

Kako pravite? Kaj da sta počela potepuha? Kako sta se vozila s čolnom? Zgodbo bi že radi čuli? Prosim! Vsaki stvari, ki jo hoče človek zgraditi, je treba poprej napraviti načrt. Tudi pisatelj mora napraviti načrt. Mar ne veste, kaj je to kritika? Če bi vedeli! Kritiki je najhujši sovražnik pisateljem. Če bi ne bila zgodba napisana po vseh pravilih, bi tak kritik vzel to povest pred svoje bistro oči, zgrabil bi rdeč svinčnik in bi neusmiljeno črtal besede, stavke — ali pa kar vso zgodbo. Potem bi bilo vse na videz približno tako kot vaše šolske naloge. Tega pa nočem!

Skoraj bi bil pozabil na povodnega moža, ki je imel svoje čase v Ljublanici steklen grad. Bil je ta ljubljanski povodni mož velik gizdalin, hudo domišljav in nečimern. Krščen ni bil, ker je daljni sorodnik rogatega vraga in je zato ljubljanskim meščanom prizadejal mnogo preglavic. Odpeljal jim je najlepše hčere, da so mu bile za kuharice in dekle na njegovih posestvih pod vodo, na katerih je prav tako prevzetno gospodoval kakor tedanji mestni plemiči po svojih palačah. Morda bi še danes strašil neugnane mestne paglavce, če ne bi bil tako požrešen na pijačo. Kako pa, ne na vodo, ta mu je vedno iz grla uhajala. Na vinček se je hudoba navadil. Nekoč se je namreč na Trnovskem nabrežju prevrnil v Ljublanico pijanček še s polno steklenico žlahtnega jeruzalemca. Povodni mož je pravkar večerjal in se je do polnega natlačil presnih žab, nastrganega sulca, sesekljane ostriža in je bil strašno žejen. Kar mu pade na mizo pijančkova steklenica. Odmašil jo je, odmaknil z rokami vodo od sebe, nagnil je steklenico in že je bila prazna. Na mah je bil pijan ko čep. Veselje je planilo v njegovo razmočeno dušo, zarajal je po valovih Ljublanice in začel prepevati take izzivaške pesmi, da so vsi trnovski fantje privreli na kup in si pričeli vihati rokave. Ne, trnovskih fantov ne bo izzival! Sklicali so ga na kopno na korajžo in precej prvi, ki se je bil z njim spoprijel, ga je treščil ob tla kakor mokro gobo. Kar čofnilo je na vse strani. Pri priči je bil nezavesten. Najpogumnejši ga je zagrabil za noge, drugi za roke in — ena, dve, tri — so ga zagnali spet v vodo. In ker je bil tako silno omamljen od pijače in od bunk — je pozabil plavati in je utonil.

Nato so trnovski fantje vzeli Ljubljano v zakup in so postali najslavnejši brodarji na svetu. Njihova zastava se vije na vseh čolnih od Trnovskega pristana pa vse do Podpeči, od koder tovorijo podpeške skale za zidanje ljubljanskih palač. In teh ni malo v našem mestu. Rastejo ko gobe iz tal na vseh koncih in krajih in najvišja je nebotičnik, tudi neboprask imenovana. Če se pripelješ na vrh tega nebopraska z dvigalom, se ti postavi pred pogled vse čudovito naše mesto in kar pri roki imaš vse, kar potrebuješ: če si znanja potreben — nešteto šol od abecedarske in latinske do najvišje, kjer lahko postaneš profesor, zdravnik, sodnik in še kaj drugega, če te je volja; če si kazni potreben, imaš tamle spodaj palačo Pravice in koj tik nje poboljševalnico, kjer zdravijo slabe navade. Če si bolan — poglej tamkaj vrsto čednih zgradb! Če si žejen — pod teboj se nizajo gostilne druga tik druge kar na kupu in v vsaki se dobi — kakor je to že po vsem svetu navada — za dober denar kislo vince. Če si ob zdravo pamet, ti tudi lahko pomagamo. Kar k telefonu skočimo in že te odvedejo v prisilnem jopiču v opazovalnico ali pa v slaboumnico, kamor pač želiš. Poglej, tamle muzej ali shramba za starine. Tam

najdeš vse od mostiščarjev in bronastih čelad do znamenitosti današnjega dne, pa tudi zverine v steklenih omarah, da se ti kar lasje ježe, ko stojiš pred medvedi, volki, krokodili, kačami in jastrebi.

Skratka, Ljubljana ni le velika, dolga vas, kakor pravi narodna pesem, ampak pravo mesto, ki ima svojega župana in vse, kar pritiče: stražnike, veliko in malo gospodo, gasilce, pogrebce, pismonoše, pesnike in pisatelje in tisoč drugih znamenitih stvari. In seveda mnogo mnogo otrok. Za one prav majhne, ki jih gospe vozijo v vozičkih, se ne bomo menili. Potem je tu otročad, ki hrumi v abecedarske šole, noter in ven, in se podi po ulicah v veliko jezo cestnega prometa. Končno je mladina, ki hodi v latinske šole. Do četrte šole nosi kratke hlače in nima nikakih pravic, potem pa postane na mah ponos in dika naše bele Ljubljanec. Že žari iz njih njihova bodočnost: tale, ki nosi naočnike in od sile dolge lase, bo čez deset let naš največji pesnik.

Ko vas gledam, dragi fantje in dekleta, in ko to pišem, si skrivaj solze brišem, če pomislim, da sem bil tudi jaz sam nekoč mlad in takrat tudi up in ponos našega naroda, kakor ste zdaj vi. Potem sem stopil na pot bridkih preizkušenj, prekoračil sem ograjo usode in ko sem se ozrl, sem spoznal, kako daleč je moja mladost, tisti časi, ko sem še nosil blažene kratke hlačke.

Zdaj ste vi mladi in še ne veste, kako je to lepo.

Zašel sem, na potepuhe sem pozabil. Bom pa morda o priliki kaj več povedal.

Stano Kosovel

MUHA

*Kaj se otrok cmeri,
kaj pa jezo kuša,
kaj je vzrok zameri?
Muša, muša!*

*Ti presneta muša!
Šibo prinesite,
mušo po zaslugi
izprašite!*

*Šviga – švaga šiba
poje in nabija
hitro gre od muše
budobija.*

*Brez joku in stoka!
Tiho kot čebela
muša je z otroka
odletela.*

Kitajska

Učeni mandarin Pong je bil poklican na cesarski dvor, da bi vzgajal mladega princa. Naročili so mu, naj vzgaja in poučuje dečka kar se da zanesljivo in ljubeznivo, ker ni vaje trdega ravnanja.

Ko sta bila izobraženi mandarin in visoki učenček na sprehodu, so pastirji prignali mimo čredo ovac.

»Katere živali so to?« vpraša učitelj.

»Prašiči,« se odreže cesarski princ.

»Prav dobro,« ga pohvali Pong; »do neke meje imate, Visokost, popolnoma prav! Te živali imajo po štiri noge kakor prašiči in,

če ne bi bile pokrite z volno, bi mogle v resnici biti ščetinci. Vendar pa imenujemo prašiče, ki so pokriti z volno, kratko malo ovce.«

Basni

Leonardo da Vinci

Kamen

Velik kamen je mirno počival na lepem gričku, v gozdni senci, v družbi s travo in cveticami, ki so bujno poganjale. Ko je opazil na cesti pod seboj druge kamne, si je zaželel k njim.

»Kaj počnem tule v travi?« je pomislil. »Tja doli bom šel, da bom živel z bratci.« Pa se je zakotalil v dolino.

Da bi nikdar ne storil tega! Komaj je došel na cesto, že so ga kolesa voz, konjska kopita, kmečki škornji, blato in gnoj tako zdelali, da se ni več poznal. Zaman se je oziral navzgor, od koder je prišel, na mesto svojega samotnega miru...

Nož

Nož je smuknil iz nožnice in se postavil na sonce, ki je zablestelo na njegovi kovini. Ponosno je dejal: »Da bi se vrnil zdaj k brivcu, ki sem ga zapustil? Kaj še! Bogu ni všeč, da bi se moj prelepi sijaj spet umazal in ponižal, ko bi bilo treba rezati namiljene kmečke brade!«

Da ne bo prisiljen lotiti se takega nizkega opravila, se je skril v kot, kjer je dolgo ostal brez vsakršnega dela. Ko pa se je spet prikazal na dan, je bil poln rje in se ni več svetil v soncu.

»Kje je sijaj,« je dejal, »kje je ostrina mojega svetlega rezila? Bilo bi bolje, če bi ostal pri svojem delu v brivnici!«

Pajek in grozdje

Pajek je videl grozd, ki so ga zaradi njegove sladkosti obiskovale čebele in mušice. Sklenil je, da se bo naselil poleg njega. Ni bilo pripravnejšega mesta, kjer bi plel svoje zahrbtnosti. Res je razprostrl svojo mrežo in je iz sladkega skrivališča previdno, a kakor krvoleden razbojnik napadal uboge živalce, ki ga niso opazile.

Prešlo je nekaj dni. Vinogradnik je potrgal grozdje, stresel ga je v stiskalnico in z grozdom vred zmečkal tudi pajka.

Školjka

Kadar je polna luna, se školjka odpre. Morski rak to vidi in vrže vanjo kamen ali trščico. Školjka ne more več zapreti pokrovca — morski rak jo požre.

Kdor odpre usta in pove tajnost, se izda in postane plen prisluškovalca.

Redovnik in trgovec

V postu redovniki ne jedo mesa. Na poti pa, ko živijo od miloščine, smejo jesti vse, kar se jim da.

Dva redovnika, ki sta potovala prav v postnem času, sta stopila v gostilno in sta sedla k mizi, kjer je že bil trgovček. Kmalu je prišel krčmar krožnik, položil ga je na mizo in dejal: »Nimam drugega kot tega piščanca: razdelite si ga!«

Trgovček bi ga rad sam obral, pa pravi: »Če se ne motim, vama ni dovoljeno meso v teh dneh.«

Dobra redovnika nista hotela pokazati poželjivosti, da bi smela jesti meso; zadovoljila sta se s kosom kruha in sta pustila meso trgovcu.

Ko so pokosili, so skupaj odšli in so prispeli do reke, kjer ni bilo ne brvi ne čolna. Redovnika, vajena vseh nevšečnosti, sta sezula coklje in stopila v vodo, da bi jo prebredla. Trgovec pa si ni znal pomagati, zato je prosil prvega, naj bi ga nesel čez reko. Redovnik ga je vzel na rame. Ko pa sta bila sredi reke, je vzdignil glavo in vprašal: »Povej mi, imaš pri sebi kaj denarja?«

»Mar misliš,« je dejal trgovec, »da hodim okrog brez cvenka?«

»Jojmene«, je vzkliknil redovnik, »naši redovni predpisi nam branijo nositi denar.« In je spustil trgovca v vodo.

Papir in črnilo

Papir je bil umazan od črnila in se je bridko pritoževal.

»Poglej,« je dejal, »kako si me zdelal! Bil sem tako čist, zdaj pa sem poln črnih madežev.«

Črnilo je odgovorilo:

»Kar imenuješ črne madeže, so besede; besede, polne velikih misli. Bodi hvaležen meni in njim, če te bodo ljudje hranili. Tako boš dolgo živel, sicer bi te v kratkem zavrgli.«

Trije vražiči — zakleti fantiči

Gustav Strniša

1.

V starem gradu so živeli trije osamljeni vražiči. Podili so se po mračnih sobah in se skrivali za visoke omare in mrke skrinje, ki so zevale po kotih, črne in zaprašene kot zapuščene krste.

Grad je stal sredi gozda na položni vzpetini, ves poraščen z divjo trto. Kadar ga je oblila zlata zarja, je v zelenju čudežno zažarel. V čisti rosi so se prelivale barve, da je sijal kot ogromna blesteča krona.

Vražički so se največ zabavali v svoji sobici, kjer je ob vlažni steni slonela mogočna starinska ura, ki je pozvanjala kakor zvonec. Dolgo, močno nihalo se je škripaje zibalo in jih klicalo. Večkrat so primaknili stol in Čiček, ki je bil najstarejši, je prvi zlezel nanj, se zazibal in zavriskal, da je brnelo po ušesih. Bratec Čeček se mu je drzno obesil na noge, najmlajši, Čaček, pa je pograbil Čečka za bedra in že jih je nemirno gibalo gnalo sem in tja, da so razposajeno kričali.

Ob lepem vremenu so se podili po grajskem vrtu, poraščenem s srebrotom in travo, saj ga je že leta in leta negovala večša vrtnarjeva roka. Lovili so martinčke in kuščarje, ki so se gredli na sivi skalnatih ogradi, se prekucevali po mahu in škropili s hladno studenčnico, ki se je bistrila sredi parka. Kadar se jim je zahotelo jesti, so odskakljali v jedilnico, kjer so si po mili volji privoščili sama izbrana jedila, saj jih je kar vabila čudežna miza, vedno snažno pogrnjena in polna dobrih stvari.

Včasih so se zaleteli globlje v gozd in se lovili med ponosnimi borovci in temnimi smrekami, kjer se jim je pridružila prijazna veverica Belka, ki je imela na glavičico belo liso in je znala vse polno umetnosti. Navdušeno so ji ploskali in poskakovali, ko je spretno telovadila po vejah. Za njo so se tudi sami drzno poganjali kvišku. Zato pač ni bilo nič čudnega, če so kmetje okolišnih vasi pripovedovali, da v gradu straši. Nek pastirček, ki je slučajno prišel blizu ograde, kjer so se vražički zabavali, je radovedno splezal na visoko jelko in z vrha opazoval čudne škrate, ki so se podili z veverico okoli. Preplašen se je spustil na tla in v eni sapi hitel vaščanom praviti, da stanuje v gradu sam Bognasvaruj s svojimi otroki.

2.

Mladički so se med seboj zelo ljubili. Kadar so po obedu počivali na travi pod gradom, so se radi pomenkovali o svoji usodi in se povpraševali, zakaj so v tej samoti, kdo jih je sem zaprl in odkod so se pač vzeli. Objela jih je hipna otožnost, da so zajokali, saj so zaslužili, da morajo neke živeti drugi ljudje in da je tam zunaj drugačno življenje.

Ponoči je večkrat kateri sanjal o svojih starših. Pred očmi mu je zalebdela slika ljubče matere in skrbnega očeta. Prebujen je pa takoj na vse pozabil. Le hre-

penenje za nekom neznanim mu je ostalo v srcu. Če se je kdo izmed njih predramil v temi in ni mogel takoj zaspati, je boječe poklical svojega bratca. Tesno so se objeli in občepeli na široki postelji ter si šepetaje pripovedovali, kaj so videli čez dan, ko so oprezali skozi visoka grajska okna ali tekali po livadi. Nekajkrat so obstali pri ogradi na vrtu in jo skušali preplezati. Premeteni Čiček je postavil svoja bratca k steni in pomagal prvemu, da je zlezal drugemu na ramo. Sam pa, ki je bil najmočnejši, se je splazil pod oba, ki sta se opirala na zid. Počasi ju je dvignil, pa niso dosegli niti do polovice kamnite stene. Molče so obležali v travi in zamišljeno strmeli v nebo.

3.

Deževen dan je bil. Težke vodene kaplje so udarjale po šipah. Vražički so poslušali pljuskanje, pa se kmalu naveličali. Že so bili spet pri svoji stari prijateljici uri in se zazibali na cvilečem gibalu.

Naenkrat je nekaj škrtnilo, nihalo se je čudno zamajalo in telebnilo s škrtati na tla.

»Jojmene! Naša ura! Kaj bo pa zdaj? Kako se bomo poslej zabavali?« je zaskrbelo Čička, ki je takoj pozabil, da je prekrečko sedel na zadnjo plat.

»Da, saj res! Naše zabave je konec!« je jokaje pritrdil Čiček in obraz se mu je nakremžil.

Čiček se je premagal in ni zajokal, čeprav mu je iz noska tekla kri, saj je tako močno padel nanj, da mu je zatekel kakor kumara.

»Jehteta! Jehtata! Kaj pa je to?« je kriknil Čiček, ki se je slučajno ozrl na uro.

Vražički so odreveneli.

Ko je nihalo zdrknilo na tla, se je v uri sprožil vzmet, na kazalniku so se odprla ozka, komaj zaznavna vratca in skozi je pogledala suha zlobna čarovnica Bizara. Zamigala ji je kakor vevnica dolga koščena brada, zelene oči so ji ognjeno zasijale. Ščetinaste sršče obrvi so se naježile, ko je dvignila grčasto palico čaralico in zaregljala s hreščečim glasom:

»Kdor stoji zdaj, naj stoji,
kdor sedi, naj le sedi,
vsak pa naj molče strmi
in se meni pokori!«

Potem se je počasi premaknila.

Zdajci je strahovito počilo.

Bizara se je nagnila globoko iz ure, da bi se po utežni verižici spustila na tla, se je poka tako prestrašila, da je izgubila ravnotežje in treščila z glavo naprej med vražičke. Vsi so bili preveč presenečeni, kajti tedaj, ko je počilo, je priletela sko-

zi okno velika sploščena krogla, ki se je sredi sobe razklala. Iz nje je prilezel pisano oblečen pritlikavec, ki je tako silno kihal, da je bil kar solzen.

4.

Čarovnica se je vzdihovaje pobrala, jezna je odšepala k najbližjemu stolu in se vrgla nanj. Nekaj časa je tarnala, potem je jela robantiti, naposled pa je vprašala malčka, odkod se je vzel in zakaj si je izbral v grad tako čudno pot.

Pobič si je pogladil ozko, predivasto bradico, se prijazno nasmehnil in povedal: »Moj očka je velik Robavs, strog in vendar zelo dober človek, ki nikjer ne trpi krivice. Mene ima na kratkem, saj trdi, da sem preveč živ in premalo resen. Prav zdajle je šel mimo gradu. Imel me je zaprtega v tobačnici. Kaznoval me je, ker sem mu pri opoldanskem spanju nagajal, plesal in sitnil okoli njega, da sem se nehote zapletel v njegovo brado in ga zbudil, kar ga je na moč razburilo. V njegovi prostorni tobačnici... kih, kih, kih, čih! V tobačnici je bilo še mnogo njuhanca. Očka se pač ni spomnil... kih... čih..., da mu ga bom zmočil, ker bom moral kihati. Ko je hotel njuhati, je šele opazil, da je tobak moker, pa je razburjen vse skupaj z menoj vred zadelgal skozi okno.«

5.

Bizara je zadovoljno kimala:

»Zdaj boste kar vsi štirje pri meni ostali in lepo stregli! Kdor se bo obotavljal in obiral ter se upiral, si ga privoščim za obed!«

Robavsek se ji je pa poredno zarežal, potegnil s kazalcem pod nosom in ji rekel:

»Fec! Fec!»

»Kaj naj pa to pomeni? Ali bi se ti smrkavček rad iz mene norčeval? Ti že pokažem!« se je zadržala starka in umolknila, ker je isti trenutek stari Robavs vtaknil svojo veliko glavo skozi okno. Pomiril se je in hotel vzeti sinčka s seboj. Otroček se je pa še vedno bal očetove jeze. Preden ga je velikan zagledal, se je pognal v tintnik, ki je stal v kotu na mizi.

Ker ga oče ni opazil, je odšel, sinček pa je prilezel iz tintnika črn kot zamorček.

6.

Počasi se je znočilo in dečki so s svojim novim tovarišem legli na svojo široko posteljo. Opazovali so čarovnico, ki je spretno zlezla nazaj v uro, kjer edino se je čutila varno, saj je bila le ona duša te ure, ki je vedno, kadar se je ustavila, naznanila v gradu smrt.

Palčki so šepetali, ko je Bizara zginila med zarjavelim kolesjem. Mali, dobrosrčni Robavsek je hotel o njih vse zve-

deti. Ker ga oče ni nikjer našel, je vedel, da se bo vrnil. Tedaj ga je pa hotel prositi, naj se zavzame za te bedne vražičke, ki jim zlobna Bizara preti in jih pri nji pač ne čaka kaj dobrega.

7.

Spalnica je imela tri okna. Ob zadnjem je visoka smreka stezala svoje veje, ki so segale prav do polknice. Na nji je gnezдила mala prijateljica škratov, prijazna veverica Belka, ki je češče prihitela tudi k njim na obed.

Ko so se tisto jutro predramili, je čepela Belka na oknu in jih prijazno motrila. Nenadoma pa jim je jela pripovedovati:

»Pred nedavnim časom sta živela tukaj vaša starša. Vi ste bili trije ljubki dečki, živi kot iskra in poredni kot le kaj. Pa je nepričakovano zbolela vaša mama. Ležala je v postelji. Vi ste stali okoli nje in jokali. Tolažila vas je in vam ukazala, da ne smete stikati po gradu in pasti svoje otroške radovednosti. Ona je pač vedela, da je grad zaklet, ker je bil njegov nekdANJI lastnik roparski vitez, ki je pomoril mnogo ljudi. Njogo-

va hudobna mati Bizara ga je sama ščuvala, da je napadal sosednje gradove, saj si je vtepla v glavo, da mora njen sin postati gospodar desetih gradov.

Pa je prišel k njemu puščavnik, ki je živel v skalni votlini nedaleč od tod. Posvaril je viteza in mu zažugal, da bo nesrečen, če se ne spreobrne. Ropar se mu je smejal in ga zaprl v globoko ječo, kjer je starček umrl. Ko je izdihnil, se je zrušil veliki stolp na severni strani. V njem se je prav tedaj zabaval graščak, ki je obležal mrtev pod razvalinami. Njegova mati Bizara pa je postala čarovnica, ki se je skrila v visoko uro in samo čakala, da se čimprej znese nad kakim človekom.

Prehitro ste pozabili svarilo in pričeli ste stikati po zapuščenih sobah.

Ko ste prišli semkaj in zagledali uro, ste veselo zakričali in pričeli tolči po nji. Prebudili ste Bizaro. Čepela sem na oknu in jo videla, kako je pokukala skozi vrata in zamahnila proti vam s palico ter vas spremenila v tri vražjčke.

Vaša mamica je okrevala. Z očkom sta preiskala ves grad in vas klicala. Nikjer vas nista mogla najti, saj vas je čarovnica skrila v uro.

Starša sta žalostna zapustila grad in se preselila. Samo obletnico vaše izgube praznujeta tukaj. Žalostna tavata po zaprašenih dvorinah in mračnih hodnikih. Mamica vas jokaje kliče, vi pa tukaj spite globoko spanje, ker vas uspava čarovnica in skriva pri sebi. Letos bo poteklo tri leta, kar vas pogrešata in prav danes se bosta spet vrnila.

Belka je utihnila.

V oknu je močno zaropotalo, da so vsi poskočili. Pojavila se je ogromna Robavssova glava. Silna roka je segla na posteljo in pograbila najprej Čička in ga dvignila. Šele potem je spoznal svojega, od črnila pomazanega sinčka in se mu prijazno zarežal:

»Ha, nepridiprav! Kar takoj z menoj domov! Truden sem in spati se mi hoče! Na desnem uhlju mi boš jezdil kot običajno in mi pripovedoval pravljice, o katerih se ti vsako noč sanja. Ko bom usnul, boš vzel malo ščetko ter mi počesal brke in brado. Pojdiva!«

»Še nas vzemi, gospod velikan!« je zaprosil Čiček in sklenil rokce.

»Nocoj ne, morda drugič, je odvrnil Robavs, medtem ko mu je sinko zlezal na uho kot na veliko živo sedlo.

Že sta zginila.

8.

»Jaz vam bom že izbila velikana!« se je zdaj zadržala čarovnica in dvignila svojo šibo.

Tedaj se je pa pognala vanjo veverica in jo ugriznila v roko. Čarovnica je od bolečine zacvilila, da jim je šel srh skozi kožo. Ni ji šlo v glavo, da je veverica tako pogumna. Pričela je mahati s čaralico. Spremenila se je v črno sovo ter se pognala skozi odprto okno.

»Zdaj pa kar pobegnimo!« je svetovala veverica.

»Toda kako?« so radovedili bratci.

»I, na mojem hrbtu! Vsakega posebej bom nesla skozi okno v svoje gnezdo na smreki!«

Že je hotel Čiček zajezditi prijazno živalco, ko je med oknom zaprhutalo. Sovo se je vrnila in se spet preobrazila ter pograbila Čička s svojimi krempljastimi rokami.

Veverica jo je hotela spet ugrizniti, pa jo je dobila s palico po glavi, da se je opotekla in onesvestila.

»Izgubljeni smo!« so kriknili vsi hkrati.

9.

Velikan Robavs je poslušal sinčka, ki mu je doma pripovedoval o vražičkih in ga prosil, naj bi jim pomagal.

Starina mu je obljubil, da se bo že enkrat zavzel za nje.

Malček pa ni odnehal, prosil ga je in moledoval dotlej, da je Robavs jezen pograbil svoj vegasti klobuk in se zadrl:

»Pa pojdiva, da bom imel mir!«

Veselo je skočil sinček očku za uhlj in prispela sta prav tedaj, ko je čarovnica pograbila Čička.

Velikan je pogledal skozi okno in zaškrtal z zobmi. Potem je kar segel in pograbil Bizaro, ki je na njegovi silni dlani takoj omedlela.

Sinček Robavs pa je ogledoval uro, opazil neznatna vrata in zarobantil:

»Ropotulja je menda gnezdo te babure! Proč z njo!«

Treščil je uro ob tla, da se je razbila in so kolesa zletela na vse strani.

Tisti trenutek je čar zgubil svojo moč. Stara Bizara se je spremenila v prah. Vražički so dobili spet svojo prvotno podobo. Zavrisnili so in hiteli skozi vra-

ta v objem staršev, ki so prav tedaj prišli praznovat svojo žalostno obletnico.

Izpod visokega smrečja sta jih opazovala velikan in sinček, ko so se srečni sprehajali po parku.

Najbolj žalostna je pa bila Belka, saj je vedela, da bo poslej osamljena.

Dečki so res pozabili na velikana in njegovega sinčka. Niti ljubke veverice se niso spomnili več. Ko je izgubil čar moč, so pozabili na vse, kar so doživeli začarani. Vrnili se jim je spomin na ljubljene starše, ki so jih sprejeli z razprostrtimi rokami.

Srečna družina je grad kmalu zapustila.

Polagoma je popolnoma razpadel. Samo stari martinčki in kuščarji, ki se grejejo po njegovih razvalinah, se še spominjajo, da so nekdanj v njem životariji trije vražički — zakleti fantički.

Ljubljanska pokopališča

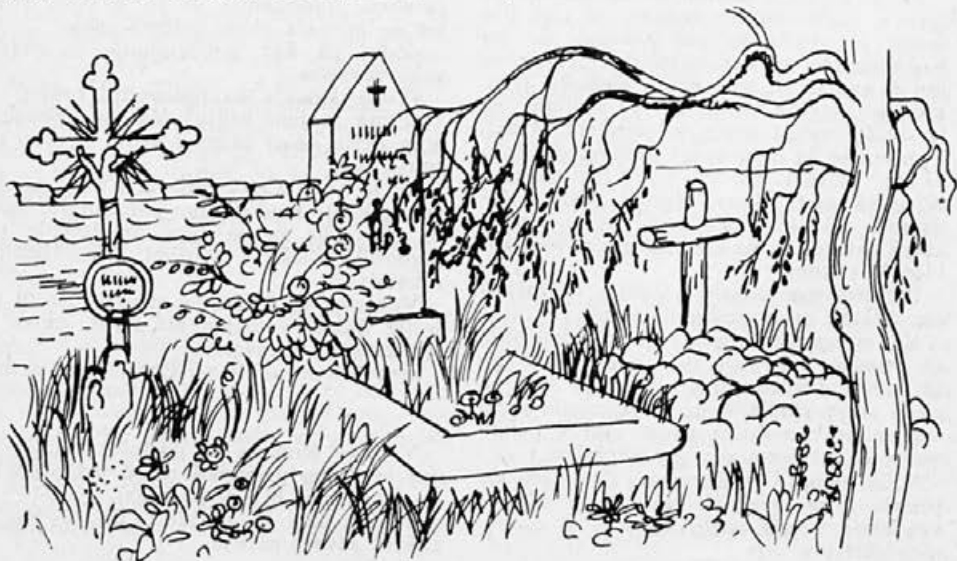
Pokopališče pri Sv. Krištofu je bilo odprto l. 1780. Prvotni prostor je bil kmalu premajhen, morali so ga povečati že leta 1797. Obzidali so ga baje s kamenjem, ki so ga dobili s podiranjem mestnega obzidja. L. 1849. so morali spet razširiti prostor, ker je Ljubljana stalno naraščala. L. 1875. je bilo spet povečano in je za silo zadoščalo do l. 1906., ko se je obzidal pri Sv. Križu nov prostor, današnje ljubljansko pokopališče.

2. maja 1906 je bilo novo pokopališče pri Sv. Križu blagoslovljeno. 3. maja je bil prvi pogreb na njem, pokopali so delavca Antona Novaka. Le izjemoma so

odslej še koga pokopali pri Sv. Krištofu, tako na pr. pesnika Antona Aškercu l. 1912., dokler ni bilo pokopavanje na starem pokopališču l. 1926. popolnoma zabranjeno.

Ko se je pokopališče pri Sv. Krištofu opustilo, so izkopali zemeljske ostanke mnogih znamenitih naših mož ter so jih prenesli v Navje, v zadnji dom miru, ki je lepo in skrbno urejen in ki stalno privablja premnoge obiskovalce na grobove.

Tudi na pokopališču pri Sv. Križu je našlo svoj zadnji počitek mnogo odličnih slovenskih mož, ki jim ohranimo časten spomin.

Drogerija »DANICA« D. Sfiligoj

BLEIWEISOVA 18 (Tyrševa) nasproti Figovca

FABIANI & JURJOVEC

LJUBLJANA, STRITARJEVA ULICA 5

Velika izbira damskega in moškega blaga, preprog,
zastorov, odej, perja, puha itd. Postrežba solidna!

Klišee eno- ali večbarvne, za časopise,
knjige, razglednice itd. izdeluje

klišarna »Neografika«

Ljubljana — Sv. Petra nasip 23

AUGUST KADUNC

LJUBLJANA
Mestni trg 8

PERILO lasnega izdelka — OPREME za novorojenčke

ROBERT GOLI

specialna zaloga platna,
belega in pralnega blaga

LJUBLJANA, Šelenburgova ulica št. 3

URE in optične pred-
mete po nizkih cenah

J. VILHAR, urar
Ljubljana, Sv. Petra c. 36

Specialna foto-trgovina in parfumerija

JOŠKO ŠMUC

LJUBLJANA, BLEIWEISOVA CESTA 5

Palača banke »Slavije«

JOSIP OLUP ST.

trgovina z manufakturo, konfekcijo in perilom
Obleke tudi po naročilu

STARI TRG 2 — POD TRANČO 1
LJUBLJANA

Priporoča se trgovina s konfekcijo

Kos Ivan

LJUBLJANA, SV. PETRA CESTA 23

MODNA TRGOVINA

T. EGER

LJUBLJANA, SV. PETRA CESTA 2

Tavčarjeva 2
Ljubljana

Lekarna

Mr. Deu-Klanjšček D.

(prej Kuralt)

Gospodsvetska cesta 4 — Tel. 39-20

Izdaja zdravila za vse bolniške blagajne
Zaloga tu- in inozemskih specialitet

Jantes Iva

LJUBLJANA, MESTNI TRG 14

trgovina s čevlji

*priporoča svojo lepo izbiro čevljev
domačega izvora. — Ročno delo*

N u d i m o s a m o s o l i d n o b l a g o !

F. & P. PERLES

prej ELITE

Izdelovanje damske in moške konfekcije

Ljubljana — Prešernova ulica 9

*Prodaja damske, moške in
deške konfekcije. — Prvo-
vrstno izvrševanje po meri*

Telefon 2051

Prevoz

kuriva, pohištva, strojev in raznovrstnega
blaga v in izven Ljubljane z vozovi in
avtomobili vam oskrbi hitro in poceni

Špedicija TURK

Ljubljana

Ulica Soške divizije 9 (Tel. 21-57)
nasproti tovarnega kolodvora

Fr. P. Zajec

diplomirani optik

Ljubljana

Cesta 3. maja (Aleksandrova) 4

P a s a ž a

ANTON KAJFEŽ

URAR

LJUBLJANA

Miklošičeva cesta 11

*

*Zaloga ur in precizna
delavnica za popravila*

HRANILNICA LJUBLJANSKE POKRAJINE

PREJ HRANILNICA DRAVSKE BANOVINE

Sedež LJUBLJANA

TELEFON: 35-26, 35-27

Ekspozitura KOČEVJE

TELEFON: 1

*Izvršuje navadna in klirinška nakazila, vnovčuje
čeke in nakaznice ter opravlja vse bančne posle*